

ИНТЕРВЮ С ДОЦ. Д-Р ВАСИЛ ДОЙКОВ

- Какво си спомняте за екологичната обстановка в Русе през 80-те години на миналия век?

- Спомням си, че в един от томовете на Тодор Живков пише: „С другаря Чаушеску се рабрахме р. Дунав да стане река на голямата химия” и посочва, че румънците са построили един завод срещу Никопол в Турну Мъгуреле и други заводи от голямата химия. В същото време в западните страни, както и в Америка, изнасят такива производства в страните от Третия свят и в страните, които още не са оценили, че голямата химия трябва да бъде съобразена с хората. И тогава френското правителство предлага на СИВ (Съвет за икономическа взаимопомощ в Москва) оферта за построяване на един завод за хлорни препарати. И от СИВ тогава възлагат това на България. Дори се определя строителна площадка, която да бъде при град Кубрат, но условието е обаче всички селища на 30 км от Кубрат да бъдат преместени. И фактически става така, че нашето правителство не може да изпълни тази задача и задачета е прехвърлена да се изпълни от румънското правителство. То спазва условието за 30 км, но само от Букурещ. И площадката е установена в Гюргево на няколко километра от града, а и само на 1 км от центъра на Русе. Заводът се казва „Верахим” и е за хлорно производство, което е опасно за здравето и започна голямата русенска трагедия, която оказа с голям демографски ефект. Много хора заболяха, много се изселиха и оттогава започна регресивното развитие на Русе в демографски аспект. Стана така че Русе, който държеше 4-то място и достигайки 185 хил. жители, започна да намалява, за да отстъпи 4-тото място на Бургас. Бяха създадени два големи завода за тежко машиностроене в Радомир и Русе. Заводите имаха амбициозната

програма да създават корабни машини. Но заводите не работиха. При откриването им Тодор Живков и Чаушеску направиха едно преминаване и аз присъствах на него, при което една жена, изкараха я леко луда после, с шепа взема чакъл и го хвърля по Тодор Живков, а Чаушеску го успокоил и казал: „Спокойно, тя мен искаше да уцели“. Но това беше скандал. Оттогава, може така да се каже, градът започва да запада. Започна да губи административни функции, започна да губи населението си. Може би знаете, че Русе има 156 000 души при последното преброяване.

Спомням си една русенска университетска преподавателка – първа се опълчи срещу обгазяването и неслучайно имаше в София създаден комитет за спасяването на Русе, който след оставката на Тодор Живков даде кадри за Съюза на демократичните сили. Лично аз бях директор на вечерна гимназия „Захари Стоянов“. След това отидох в Параходство „Българско речно плаване“ и като географ пътувах много и си спомням, че веднъж, при едно обсъждане как да се предложи на румънците да преместят завода „Верахим“, имаше един зевзек, който каза: „Какво ще умуваме много. Една гаубица на Сара баир и завода ще го вдигна във въздуха“. Но трябва да ви кажа, че тогава не излизаше нищо в пресата. Аз си спомням земетресението през 1977 г., когато във вестник „Отечествен фронт“ излезе статия, че в района край Дунава няма никакви щети. А пък цял блок в Свищов се срива. И когато станаха тези неща, при една сбирка на журналистите, попитаха Керемедчиев защо е дал такива сведения и той каза: „Така ми поръчаха от партията“.

- Освен този, имало ли е други заводи замърсители на околната среда в Русе?

- Ами асфалтовата база, но тя вече е ликвидирана. След това завод „Гаврил Генов“, който има сега две площадки, ко-

жарската фабрика и други. Но всички стари заводи бяха направени така, че замърсяваха, но не така, както „Верахим”. Имаше дни, в които напластяванията бяха отвратителни. Такива проблеми имаше и в Никопол. Аз си спомням, че като отидох веднъж в Никопол с „Метеор”-а, той чак спря заради мъглата и миризмата на амоняк. И самите хора в Никопол, понеже е малък град, не можеха много да протестират и химическият завод в Турну Мъгуреле продължава и си стои там, докато тук в края на краищата преместиха завода.

- Какво си спомяте от протестите на русенци тогава?

- Аз не сам бил участник, но е хубаво да намерите участници, които наистина са организирали това. Те бяха не така масови както сега, бяха жени с колички пред общината, но нищо не се отразяваше в пресата и по телевизията и аз за някои чувах, че са станали, по-късно. Това беше времето, когато всичко беше тайна. Във всяко предприятие си имаше държавна тайна. Тогава в Русе дойде един софийски експерт и видя, че по улиците се продават картички с моста, и ми зададе директен въпрос: „Защо в Русе се продават картички с моста?” Този същият експерт, като отивал към Букурещ и като минал през моста, видял табелка с фотоапарат, задраскан с червени линии. Обясних му, че под моста има танкови поделения, за които са тези знаци. Дори да не продавахме картички, хората пак щяха да си снимат на воля. Нали по Дунава минават германски и австрийски кораби. “Тогава ние, значи, не опазваме тайната.” – каза той и се разсърди. Та искам да ви кажа, че в този период в пресата нищо не можеше да се намери. Не можеше да се чуят такива подробности и по радиото, и по телевизията.

- Имате ли някакви близки или приятели, които са се изселили от Русе заради обгазяването?

- Трябва да си помисля, защото за някои от тях научавах впоследствие. Спомням си, имаше едно семейство Петрови, които се изместиха в Старозагорска област, но вече са покойници. Други се преместиха в селата около Русе, имаха малки деца.

Възраст – 82 год., висше образование, преподавател във ВУЗ, пенсионер.

Февруари 2013 г.

Интервюто е проведено от Роберт Иванов, Преслава Славчева и Йордан Ангелов.

